

SYSTEMY EDUKACJI W EUROPIE – STAN OBECNY I PLANOWANE REFORMY

NORWEGIA

1. Populacja uczących się i język nauczania

W roku szkolnym 2005/06 kształceniem obowiązkowym (klasy I – X) było objętych 620 000 uczniów, co stanowi niemal 100% populacji w grupie wiekowej 6-16 lat. W szkolnictwie średnim II stopnia kształcą się prawie 191 000 uczniów, a w szkolnictwie wyższym 211 000 studentów. W Norwegii istnieją dwie urzędowe wersje pisanego języka norweskiego, *Bokmål* i *Nynorsk*; decyzję o tym, którego języka używa się w szkołach, podejmują gminy. Ponadto na obszarach, na których mówi się językiem lapońskim, języka tego używa się również w szkołach.

2. Administracja i finansowanie edukacji

W roku szkolnym 2005/06 do placówek publicznych uczęszczało 97% ogółu uczniów w szkolnictwie podstawowym i średnim I stopnia i ok. 95% uczniów w szkolnictwie średnim II stopnia. Pozostali uczniowie uczęszczałi do placówek prywatnych, przy czym koszty kształcenia w większości z nich są w 85% pokrywane przez państwo. W publicznym (tj. państwowym) szkolnictwie wyższym kształcą się ok. 90% studentów.

Nadzór nad edukacją sprawuje się na trzech szczeblach. Ministerstwo Edukacji i Badań, we współpracy z organami doradczymi, m.in. gubernatorami we wszystkich okręgach, odpowiada całościowo za wszystkie poziomy edukacji, włącznie z edukacją przedszkolną, która do roku 2005 pozostawała w gestii Ministerstwa ds. Dzieci i Rodziny. Władze gminne zarządzają wszystkimi aspektami kształcenia obowiązkowego, władze okręgowe odpowiadają za szkolnictwo średnie II stopnia, a uczelniami zarządza bezpośrednio Ministerstwo Edukacji i Badań.

Ministerstwo edukacji stanowi najwyższy szczebel nadzoru nad edukacją i omawia te sprawy z gubernatorami wszystkich okręgów, którzy zajmują się również koordynacją poradnictwa i działań prorozwojowych na szczeblu lokalnym. Od czerwca 2004 r. Dyrekcja ds. Szkolnictwa Podstawowego i Średniego odpowiada za opracowywanie ogólnokrajowych programów nauczania, nadzór/kontrolę nad szkolnictwem podstawowym i średnim oraz rozwój kształcenia na tych dwóch poziomach.

3. Edukacja przedszkolna

Począwszy od stycznia 2006 za edukację przedszkolną odpowiada Ministerstwo Edukacji i Badań. Placówki dla małych dzieci zapewniają opiekę dzieciom w wieku od urodzenia do 5 lat. Rodzice uiszczają opłaty zgodnie z zarządzeniami wydawanymi przez rząd norweski. Istnieją zarówno publiczne, jak i prywatne placówki. Placówki prywatne otrzymują wsparcie finansowe od państwa i czasem z gmin.

Edukacja przedszkolna jest nieobowiązkowa, a w placówkach brakuje miejsc. W 2004 r. do placówek dla małych dzieci uczęszczało 72% wszystkich dzieci w wieku od roku do 5 lat. W związku z tym, że płatny urlop macierzyński dla rodziców trwa prawie rok, jedynie nieliczni ubiegają się o miejsce w takiej placówce, zanim dziecko skończy rok. Dzieci objęte edukacją przedszkolną stanowią niewielki odsetek wśród najmłodszych i największy – ok. 90% – wśród pięcioletków. Władze lokalne są prawnie zobowiązane do zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc, przepisy nie przewidują jednak indywidualnego prawa do miejsca w placówce przedszkolnej. Dotacje państwa zostały zwiększone, aby osiągnąć cel, jakim jest powszechny dostęp do edukacji przedszkolnej w 2007 r.

4. Kształcenie obowiązkowe

a) Etapy

Grunnskole (szkoła podstawowa i średnia I stopnia) – wiek: 6-16 lat

Barnetrinnet (etap szkoły podstawowej): wiek: 6-12 (klasy 1-7)

Ungdomstrinnet (etap szkoły średniej I stopnia): wiek: 13-16 (klasy 8-10)

Kształcenie jest obowiązkowe w wieku od 6 do 16 lat.

b) Kryteria przyjęć

Dzieci rozpoczynają kształcenie obowiązkowe w roku kalendarzowym, w którym kończą 6 lat. Zgodnie z ogólną zasadą, uczniowie uczęszczą do szkoły publicznej, która jest położona najbliżej ich miejsca zamieszkania, lub szkoły wyznaczonej jako „rejonowa” dla ich miejsca zamieszkania. Po złożeniu odpowiedniego podania, uczeń może zostać przyjęty do innej szkoły, jeśli są w niej wolne miejsca. Kształcenie obowiązkowe jest bezpłatne w szkołach publicznych, natomiast w szkołach prywatnych od uczniów pobiera się czesne.

c) Dzienny/tygodniowy/roczny wymiar zajęć

Rok szkolny obejmuje 190 dni od połowy/końca sierpnia do połowy czerwca. Tydzień nauki w szkole trwa pięć dni, a tygodniowy wymiar zajęć wynosi od 20 lekcji (15 godzin zegarowych) w pierwszym roku do 30 lekcji w ostatnich latach *grunnskole*. W tych ramach administracja szkolna może sama ustalać dzienny wymiar zajęć. Minimalny roczny wymiar zajęć dydaktycznych wynosi 789 (wiek 6-9 lat), 1 026 (wiek: 10-12) i 1 140 godzin (wiek: 13-15). W wielu gminach prowadzi się więcej godzin zajęć niż wymagane minimum.

d) Wielkość klas/podział uczniów na klasy

Uczniów dzieli się na grupy zgodnie z odpowiednimi kryteriami pedagogicznymi. Nie istnieją już przepisy dotyczące klas i ich maksymalnej wielkości.

e) Programy i treści nauczania

Propozycje nowych programów nauczania przedstawia Dyrekcja ds. Szkolnictwa Podstawowego i Średniego. Wszystkie decyzje dotyczące programów nauczania podejmuje Ministerstwo, natomiast Dyrekcja odpowiada za ich opracowanie i rozpowszechnianie. Ogólnokrajowy program nauczania z 1997 r., w którym większy nacisk położono na integrację międzyprzedmiotową, wprowadzono stopniowo na wszystkich etapach kształcenia obowiązkowego w latach 1997-2000. W programie określono pewne zasady, które mają stanowić dla nauczycieli podstawę planowania i prowadzenia zajęć edukacyjnych. Przez cały okres kształcenia obowiązkowego program nauczania obejmuje następujące przedmioty: język norweski, matematyka, wiedza o społeczeństwie, wychowanie plastyczne i prace ręczne, przedmioty przyrodnicze i związane z ochroną środowiska, język angielski, wychowanie muzyczne, zajęcia z gospodarstwa domowego, wychowanie fizyczne oraz wiedza o chrześcijaństwie, religia i etyka.

f) Ocena, promocja i kwalifikacje

Na poziomie szkoły podstawowej (klasy 1–7) nie prowadzi się formalnej oceny. Na poziomie szkoły średniej I stopnia (klasy 8–10) podstawę stopni wystawianych z każdego przedmiotu dwa razy do roku stanowi ocena dokonywana przez nauczyciela. Promocja do następnej klasy jest automatyczna. Na zakończenie nauki w *grunnskole* wszyscy uczniowie przystępują do ogólnokrajowych egzaminów i otrzymują świadectwo, na którym podaje się wszystkie uzyskane stopnie. Wszyscy uczniowie, którzy otrzymali świadectwo, mają zagwarantowany wstęp do szkoły średniej II stopnia. W 2004 r., w celu lepszego dostosowania dydaktyki do potrzeb indywidualnych uczniów, wprowadzono ogólnokrajowe sprawdziany dotyczące podstawowych umiejętności w klasach V i VIII. Za ogólnokrajowe egzaminy i ocenę ucznia odpowiada Dyrekcja ds. Szkolnictwa Podstawowego i Średniego, która wydaje również wytyczne w tym zakresie.

5. Szkolnictwo średnie II stopnia i policealne

a) Rodzaje kształcenia

Videregående skole (szkoła średnia II stopnia) – wiek: 16-19 lat

Kształcenie na poziomie średnim II stopnia obejmuje zarówno kształcenie ogólne, jak i kształcenie zawodowe.

Kształcenie ogólne: kształcenie przygotowawcze – kształcenie na poziomie zaawansowanym I – kształcenie na poziomie zaawansowanym II

Kształcenie zawodowe: kształcenie przygotowawcze – kształcenie na poziomie zaawansowanym I – kształcenie na poziomie zaawansowanym II lub 2-letnie przyuczenie do zawodu.

b) Kryteria przyjęć

Wszyscy uczniowie w wieku 16-19 lat, którzy ukończyli *grunnskole* (szkołę obowiązkową), mają ustawowo zagwarantowane prawo do nauki w szkole średniej II stopnia. Uczniowie mogą ubiegać się o przyjęcie do szkół poza terenem swej gminy. Dla młodych ludzi w wieku 16-19 lat, którzy nie pracują i nie uczęszczają do szkoły, stworzono system informacji, poradnictwa i praktycznej pomocy. Uczniowie z upośledzeniami fizycznymi mają prawo do kształcenia w szkole średniej II stopnia przez okres dłuższy niż trzy lata. Kształcenie w publicznych szkołach średnich II stopnia jest bezpłatne, natomiast szkoły prywatne mogą pobierać opłaty.

c) Programy i treści nauczania

Ministerstwo edukacji określa w swych wytycznych programowych („Reforma 94”) wymogi dotyczące 15 programów kształcenia ogólnego i zawodowego w szkołach średnich II stopnia. Wspólna podstawa programowa obejmuje język norweski, religię, języki obce, wiedzę o społeczeństwie, geografii, historię, przedmioty ścisłe, matematykę i wychowanie fizyczne. Każdy program kształcenia składa się z roku przygotowawczego i dwóch lat specjalizacji (poziom zaawansowany I i II). W ramach większości programów kształcenia zawodowego ostatni rok specjalizacji zamienia się na dwuletnie przyuczenie do zawodu w zakładach pracy. Treści nauczania w szkole średniej II stopnia są opracowywane (dostosowywane) w sposób zdecentralizowany, zgodnie z potrzebami indywidualnych uczniów i lokalnego rynku pracy oraz zasadą ukierunkowywania kształcenia na realizację celów, a nie szczegółowe ustalanie treści.

d) Ocena, promocja i kwalifikacje

Podstawę oceny stanowią ocena ciągła i egzaminy na zakończenie roku. Egzaminy są na ogół przeprowadzane i oceniane przez instytucje zewnętrzne. Przejście do kolejnego etapu jest uzależnione od wyników w nauce. Szkoły wydają świadectwa ukończenia tych etapów kształcenia, które prowadzą do szkolnictwa wyższego. Kwalifikacje zawodowe są zatwierdzane przez Okręgowe Komisje Egzaminacyjne. W trakcie pierwszego roku nauki, w celu lepszego dostosowania dydaktyki do potrzeb indywidualnych uczniów, przeprowadza się ogólnokrajowe sprawdziany w zakresie podstawowych umiejętności uczniów.

6. Szkolnictwo wyższe

a) Rodzaje uczelni

Studia wyższe są prowadzone w 6 uniwersytetach, 25 kolegiach uniwersyteckich, 2 uniwersyteckich kolegiach sztuk pięknych i 29 uczelniach prywatnych.

b) Warunki wstępu

Przyjęcia na studia w uczelniach państwowych podlegają regulacjom ilościowym i są uzależnione od liczby miejsc w poszczególnych uczelniach. Prawo do ubiegania się o przyjęcie na studia mają osoby, które ukończyły z pozytywnymi ocenami 3-letnią szkołę średnią II stopnia (*videregående skole*) lub mają pięcioletnie doświadczenie zawodowe, bądź odpowiednie wykształcenie w połączeniu z doświadczeniem zawodowym. W każdym przypadku obowiązują minimalne wymogi dotyczące języka

norweskiego, języka angielskiego, historii, wiedzy o społeczeństwie, matematyki i przedmiotów przyrodniczych. Na studia mogą również zostać przyjęte osoby posiadające kwalifikacje „łączone” – uzyskane w ramach kształcenia formalnego, pozaformalnego i nieformalnego.

c) Kwalifikacje

Od jesieni 2003 r. wprowadzono nową, zgodną z założeniami Procesu Bolońskiego strukturę studiów, która obejmuje 3-letnie studia licencjackie/inżynierskie, a następnie 2-letnie studia magisterskie. W okresie przejściowym, z obowiązku studiowania zgodnie z nową strukturą są zwolnieni studenci, którzy rozpoczęli studia przed jesienią 2003 r. Zachowano dotychczasowy tytuł zawodowy *høgskolekandidat*, przyznawany po ukończeniu 2-letnich studiów w kolegiach uniwersyteckich. Istnieje również kilka kierunków, na których nie wprowadzono modelu 3+2; są to: 5-letnie jednolite studia magisterskie na kierunkach Odontologia, Farmacja, Architektura krajobrazu, Architektura i Wzornictwo przemysłowe, 6-letnie studia na kilku kierunkach (Psychologia, Lekarski, Teologia i Weterynaria), 4-letnie studia licencjackie na kierunkach Muzyka estradowa i Sztuki widowiskowe oraz 4-letnie studia na kierunku Pedagogika.

7. Kształcenie specjalne

Uczniów mających specjalne potrzeby edukacyjne kształci się zwykle zgodnie z zasadą integracji, w ogólnodostępnych placówkach szkolnych, zapewniając im w razie potrzeby dodatkową pomoc w klasie. Specjalne potrzeby edukacyjne rozpoznano u ok. 6% uczniów objętych kształceniem obowiązkowym. Jedynie 0,5% uczniów uczęszcza do szkół specjalnych.

8. Nauczyciele

Nauczycieli przedszkolnych kształci się w ramach 3-letniego programu pedagogiki przedszkolnej, który kończy się świadectwem uprawniającym do nauczania na poziomie przedszkolnym. Do nauczania na różnych etapach *grunnskole* (szkoły podstawowej i średniej I stopnia) uprawnia szereg kwalifikacji. Większość nauczycieli na tym poziomie kończy 4-letnie ogólne studia pedagogiczne. Niektórzy kończą studia uniwersyteckie oraz dodatkowy kurs w zakresie teorii i praktyki pedagogicznej (łącznie 5 lat). Nauczyciele na poziomie przedszkolnym i podstawowym (*barnetrinnet*) są przeważnie nauczycielami przedmiotów zintegrowanych. W szkołach średnich I stopnia (*ungdomstrinnet*) niektórzy specjalizują się w nauczaniu określonych przedmiotów, ale większość jest przygotowana do pracy w charakterze nauczycieli przedmiotów zintegrowanych. W szkołach średnich II stopnia (*videregående skole*) uczą wyłącznie nauczyciele przedmiotu, którzy ukończyli trwające od 4 do 6 lat studia na uniwersytecie i roczny kurs w zakresie teorii i praktyki pedagogicznej, lub mają wykształcenie zawodowe i kwalifikacje nauczycielskie.

Nauczycieli przedszkolnych oraz nauczycieli szkół podstawowych i średnich I stopnia (*grunnskole*) zatrudniają gminy, natomiast nauczyciele szkół średnich II stopnia (*videregående skole*) są zatrudniani przez okręgi.

9. Aktualne reformy i priorytety w dziedzinie edukacji

Po przeprowadzeniu gruntownych reform w szkolnictwie wyższym, Ministerstwo Edukacji i Badań koncentruje się obecnie na reformie szkolnictwa podstawowego i średniego pod hasłem „Promowanie wiedzy”. Celem reformy jest zachowanie istniejących i opracowanie nowych optymalnych rozwiązań w ramach kształcenia na poziomie szkoły podstawowej i średniej I stopnia, aż do końca kształcenia na poziomie średnim II stopnia, tak aby uczniowie byli lepiej przygotowani do sprostania wyzwaniom społeczeństwa wiedzy.

Edukacja przedszkolna

W ostatnich latach debaty polityczne dotyczyły finansowania tego sektora. W *Storting* (Zgromadzeniu Narodowym) osiągnięto porozumienie w sprawie finansowania ze środków publicznych i opłat ponoszonych przez rodziców, zgodnie z którym opłaty wnoszone przez rodziców mogą pokrywać maksymalnie 20% łącznych kosztów bieżących, a pozostałe koszty powinno pokrywać państwo. Przepisy dotyczące opłat ponoszonych przez rodziców i równego traktowania pod względem finansowym placówek publicznych i prywatnych weszły w życie w 2004 r.

Na mocy nowej ustawy z kwietnia 2005 roku, która weszła w życie w styczniu 2006, edukacja przedszkolna przestała podlegać Ministerstwu ds. Dzieci i Rodziny i jako ważne ogniwo procesu uczenia się przez całe życie znalazła się w gestii Ministerstwa Edukacji i Badań.

Szkolnictwo podstawowe i średnie

W roku 2004 r. utworzono Dyрекcję ds. Szkolnictwa Podstawowego i Średniego, która odpowiada za opracowywanie ogólnokrajowych programów nauczania, ocenę/egzamininy, nadzór/kontrolę nad szkolnictwem podstawowym i średnim oraz rozwój szkolnictwa na tych dwóch poziomach. Obecnie Dyrekcja opracowuje nowe ogólnokrajowe programy nauczania dla szkolnictwa podstawowego i średniego w oparciu o zasady zaproponowane w Białej Księdze („Kultura uczenia się”), która została przedstawiona Parlamentowi w 2004 r. Zasadniczymi elementami nowych programów nauczania i reformy pod nazwą „Promowanie wiedzy” są: większy nacisk na umiejętności podstawowe i wiedzę, większe zróżnicowanie w zakresie metod i organizacji nauczania oraz lepsze dostosowanie kształcenia do potrzeb każdego ucznia. Nowe programy nauczania będą wprowadzane w klasach I-IX i XI od sierpnia 2006, w klasach X i XII od 2007 r., a w klasie XIII od 2008 r.

W roku 2004 wprowadzono ogólnokrajowy system oceny jakości, obejmujący m.in. ogólnokrajowe sprawdziany, służące ocenie podstawowych umiejętności uczniów w zakresie czytania, pisania, matematyki i języka angielskiego, jak również badania pozwalające szczegółowo opisać środowisko kształcenia w szkołach. Wyniki na szczeblu poszczególnych szkół i gmin są publikowane w witrynie pod adresem: www.skoleporten.no (prowadzonej przez Dyrekcję).

Szkolnictwo wyższe

W ramach reformy służącej poprawie jakości kształcenia wprowadzono nowy system finansowania szkolnictwa wyższego oraz nową strukturę studiów zgodną z kryteriami Procesu Bolońskiego (model 3+2+3). Ponadto 1 stycznia 2003 r. utworzono państwową agencję ds. zapewniania jakości (*NOKUT*) i

rozszerzono kompetencje uczelni w sprawach organizacyjnych. Liczbę punktów przypadających na 1 rok studiów zmieniono z 20 na 60 i ujednociono system wystawiania ocen, wprowadzając system literowy (z ocenami pozytywnymi od A do E i F jako oceną niedostateczną) – obydwie te zmiany są zgodne z zasadami ECTS. Suplement do Dyplomu jest obowiązkowy. Wprowadzono również nowe formy oceny, a studenci uczą się zgodnie z indywidualnymi planami kształcenia oraz mają prawo do odbycia pewnego okresu studiów za granicą jako integralnej części studiów. W marcu 2005 r. *Storting* uchwalił wspólną ustawę dla wszystkich uczelni, zarówno prywatnych, jak i państwowych,. W marcu 2005 r. rząd przedstawił Białą Księgę nt. badań naukowych.

Opracowanie: Norweskie Biuro Eurydice

Bardziej szczegółowe informacje o systemach edukacji w Europie można znaleźć w prowadzonej przez EURYDICE bazie danych EURYBASE (<http://www.eurydice.org>).

Ostatnia aktualizacja: czerwiec 2006